

GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SİĞINMACILARIN SOSYO-KÜLTÜREL DURUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ

Kenan TAZEFDAN¹

Öz

Dünya siyasi tarihinde yeni paradigmalara şekillendiği her dönemde çeşitli karakterlere sahip göç hareketleri yaşanmıştır. Bu zorunlu insan hareketliliği günümüzde kitlesel bir nitelik kazanarak uluslararası siyasi alanın temel meselelerinden biri haline geldi. Bu anlamda, günümüzdeki mülteci ve sığınmacı hareketleri politik, ekonomik, sosyal, kültürel ve ekolojik düzeylerde çeşitli olumsuz gelişmelerin mevcut olduğu kriz bölgeleri ile sınır güvenliğini sürekli bir şekilde artıran ve kabul konusunda kısıtlayıcı önlemler alan ülkeler arasında olağanüstü bir insan hareketliliği olarak değerlendirilmiştir. Küresel boyutlu zorunlu göç hareketleri neticesinde kişiler tek başına ya da aileleriyle birlikte yaşamlarını ülke sınırları içinde ya da sınır aşırı coğrafyalarda idame ettirebilecekleri başka yerlerde daha iyi yaşam koşullarına ulaşma arayışına itmiştir. Dünya çapında görülen göç olgusu çeşitli şekillerde ortaya çıkmış ve genelde ülkeler açısından kontrol altına alınmakta zorlanılan bir durum olarak değerlendirilmiştir. Pek çok ülkede göçler ciddi problemler yaratmış olmasına karşın, bazı durumlarda göçün olumlu etkilerinden de yararlanılmıştır. Bundan dolayı, göç olgusu avantaj ve dezavantajları da beraberinde getirmektedir. Bu çalışmada, toplumsal bir problem olan göç olgusu ve sığınmacıların kentteki durumları incelenmiştir. Bir sınır kenti olan Şanlıurfa özelinde ele alınmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriye krizi, Göç, Şanlıurfa, Türkiye’de Suriyeli Göçmenler

The Evaluation of Socio-Cultural Condition of The Refugees Under Temporary Protection: Şanlıurfa Examlle

505

Abstract

Migration movements with various characters have been experienced in every period when new paradigms took shape in the world political history. This compulsory human mobility has become a major issue in the international political sphere, gaining a mass character today. In this sense, today's refugee and asylum-seeker movements are considered as an extraordinary human mobility between crisis regions where various negative developments exist in political, economic, social, cultural and ecological levels, and countries that continuously increase border security and take restrictive measures on acceptance. As a result of the global forced immigration movements, individuals pushed their lives alone or together with their families to seek better living conditions within the borders of the country or elsewhere in cross-border geographies. The phenomenon of migration worldwide has emerged in various ways and is generally considered as a situation that is difficult to control under the countries. Although migration has created serious problems in many countries, in some cases the positive effects of migration have also been used. Therefore, the phenomenon of immigration brings along advantages and disadvantages. In this study, the phenomenon of migration, which is a social problem, and the situation of refugees in the city are examined. It was tried to be handled in Şanlıurfa, a border city.

Keywords: The Syrian Crisis, Immigration, Şanlıurfa, Syrian Immigrants in Turkey

¹ İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, kenant.fidan@hotmail.com

Giriş

Topluşsal bir olgu olan göç, günümüzde daha çok gelişmiş batı ülkelerine yönelik görünmekle beraber Türkiye'yi de önemli derecede etkileyen bir konudur. Türkiye devamı olduğu Osmanlı devletinden beri çeşitli göç hareketleri ile karşı karşıya kalan ve bu kapsamda milyonlarca insana ev sahipliği yapan bir ülke konumunda olmuştur.

Günümüzde dünyanın çoğu bölgelerinde önemli ve çözülmesi zor konulardan birisi de göçtür. Eskiye göre günümüzde kitle iletişim ve ulaşım imkânlarının daha iyi olması ve belli bölgelerde devam eden yoksulluk, çatışma gibi itici faktörler her yıl binlerce insanı bir yerden başka bir yere göçe zorlamıştır. Fakat bu hareketliği özellikle ulaştığı coğrafyalarda ciddi siyasal, kültürel, sosyal, dinsel, etnik gibi birçok problemlere de yol açmaktadır. Her şeyden önce göç edenler gittikleri yerlerde yaşayan insanlarla uyum sorunu yaşamakta ve göç eden kişilerin gidilen yerde hemen kabul de görmemektedirler. Kuşkusuz bu durumda göçle gelen nüfusun gıda, konut, istihdam, sosyal yaşam ve kültür üzerinde yaptığı etkinin payı büyüktür. Toplumunu olumsuz anlamda etkisi altına alan bu tür durumlardan dolayı diyebiliriz ki, göçten en fazla etkilenen kentler ve kent yönetimleri olduğu gerçeğidir. Çünkü göçle gelenlerin öncelikle yerleştikleri yerler kent merkezleri ya da çevreleridir.

Türkiye göç yolları üzerinde yer aldığı için sürekli göçle yüz yüze kalmış, çevre ülkelerden meydana gelen savaş ve benzeri çatışmalardan dolayı kitlesel göçlere de maruz kalmıştır. Bunun sonucunda ise genel olarak Türkiye'de özel de ise bazı kent merkezlerinde önemli sorunlara yol açmaktadır.

Bu çalışmada, Suriye'de 2011 yılı Mart ayında başlayan ve kısa sürede bir iç savaşa dönüşen olaylar nedeniyle meydana gelen göç dalgası bağlamında bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmanın girişinde betimsel yöntem kullanılarak "göç" hakkında bir literatür taraması yapılmıştır. Göç tanımları, göç türleri, nedenleri ve sonuçları çok yönlü olarak irdelenmiştir.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Göç ve Göçmenlik

Göç mevzusunun, tarihsel arka planına bakıldığında karşımıza çıkan büyük külliyatın yanında günümüzde göç alanında yapılan araştırmalar veya göç çalışmaları bir takım alt disiplinlere ayrılmıştır. Bu bağlamda Türkiye'de başlı başına bir alan olarak akademik ve sivil toplum seviyesinde geniş gruplandırma ve kurumsallaşma yoluna gidilmiştir. (Erdem, 2016, s. 17). Özellikle günümüzde, Avrupa'nın ve dünyanın herhangi bir bölgesinde yaşanan mülteci krizinin kültürel, ekonomik, dinsel, hukuki boyutları ve benzeri karmaşık meseleler içermesi göç konusunu sürekli gündemde tutmuştur. Ayrıca göç, bir bilgi türü olan Sosyal Bilimlerdeki bölünmüşlük gibi problematik bir alan haline de gelmiştir.

İnsanlık tarihi kadar eskiye dayanan göç olgusu konusunda Literatürde tam bir kavram birliğinden söz etmek mümkün olmasa da insanların daha iyi bir hayat şartlarına

kavuşmak üzere geçici bir süre ya da kalıcı olarak bir yerden başka bir yere gitmesi olarak tanımlamak mümkündür. Bu bağlamda göç her ne kadar görünüşte fiziki anlamda mekân değişimi gibi görünse de birey ve toplumların aynı zamanda kültürel ve sosyal hayatındaki değişimi de ifade eder. Göç ile birlikte taşınan bavullar beraberinde hayat tecrübelerini, yaşam motiflerini, dilleri, kültürleri, acı tatlı anıları ve hayalleri de taşımaktadır (Erdem, 2017, s. 4). Gordon Marshall'a göre göç, bütün yıl belirli bir yerde kalmadan, durmadan hareket halinde olan gruplar olarak tanımlanmıştır. Ayrıca göçebe toplumlara örnek olarak da Bedevileri göstermiştir (Marshall, 2009, s. 277).

Göçmen ise, yurdundan ekonomik ya da başka nedenlerle ayrılan kişiler olarak tanımlanabilir. Genel anlamında, göçmenler ülkelerinde zulme uğrama kaygısı olmadan; vatandaşı oldukları ülkelerin korumasından yararlanmaya devam ederlerken, daha kaliteli bir yaşam koşullarına ulaşabilmek için, kendi istekleri doğrultusunda başka ülkeye göç ederler (İKGV, 2015, s. 12). Göçmen, herhangi bir baskıya maruz kalmadan daha iyi bir hayat koşullarına ulaşma arayışındadır.

2. Suriye Göçünün Tarihçesi ve Suriyeli Göçmenler

2.1. Suriye Krizi ve Suriye Hakkında

AFAD verilerine göre, 2010 yılının Aralık ayında, Muhammed Buazizi isimli gencin Tunus'ta kendini yakarak intihar teşebbüsünde bulunmasıyla patlak veren olaylar, kısa zamanda tüm Arap coğrafyasına yayılmış ve başta Mısır, Libya ve Suriye olmak üzere Cezayir, Ürdün, Bahreyn ve Yemen gibi Arap ülkelerini etkilemiştir. Bu sürecin sonunda bazı ülkelerde rejim değişiklikleri yaşanırken bazı ülkelerdeki iç karışıklıklar ise halen devam etmektedir. Olayların sığırdığı ülkelerden biri olan Suriye'de, iç karışıklıklar Mart 2011'de baş göstermiştir. Çatışma ortamından kaçan Suriyeliler, ilk kez 29 Nisan 2011'de Hatay ili Yayladağı ilçesinden 260 kişilik bir grup olarak Türkiye'ye giriş yapmıştır (Afad, 2017, s. 11).

Bu anlamda Arap Baharı 21. Yüzyılda meydana gelmiş en önemli toplumsal harekettir. Muhammed Buazizi'nin kendini ateşe vermesi neticesiyle başlayan ardından Lahseen Naji'nin "sefalete, işsizliğe hayır" diye çıktığı elektrik direğinde yaşamına son vermesi ile tarihin en büyük siyasi başkaldırı eylemleri önce Tunus'ta başladı ardından diğer ülkelere sıçradı. Tunus'ta Bin Ali'nin yirmi dört sene, Mısır'da Mübarek'in otuz sene ve Suriye'de Esad ailesinin kırk iki sene ülkeyi yönetmesi ülkede demokrasi adına hiçbir şeyin kalmadığını gösterip otoriterleşmenin son safhaya çıktığını göstermekteydi (Kazan, 2018, s. 5).

Suriye'de 2011 yılı Mart ayında başlayan ve kısa sürede bir iç savaşa dönüşen olaylar nedeniyle meydana gelen göç dalgasından en fazla etkilenen ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Yaklaşık 3 milyon sığınmacıyla ev sahipliği yapan ülkemizde gerek medya da gerekse yerel halk arasında tartışmaların iki temel ekseninde devam ettirildiği görülmektedir. İlki ve yoğun dile getirileni çöküntü bölgelerinden ve çingene mahallelerinden gelen dilencilerden ve suça bulaşmış olanlardan müteşekkil risk gruplarının sebep oldukları huzursuzluk ve güvensizliktir. Suriye'de de dilencilikle geçinen ya da suça bulaşmış olan bu

kesimler ülkemizde de dilencilik yapmakta ya da suça bulaşmaktadır. Bu kesimlerle ilgili asıl problem, toplam nüfus içerisinde oldukça küçük bir grup teşkil etmeleridir. Bu sebeple yerel halkın kanaatlerini olumsuz biçimde tüm Suriyeli sığınmacıların üzerinde bir genel yargı oluşturmalarıdır. İkinci temel tartışma ise, ekonomik boyut üzerindedir. Yani göçle gelen genel bir külfet üzerindedir (Koyuncu, 2006, s. 107-108). Göç konusu insanların daha iyi bir yaşam sürmesi için arayış halinde olmasıdır. Bu yüzden de göçlerin temeli ekonomik eksenlidir.

T.C.

Başbakanlık

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Geçici Barınma Merkezleri

ÜLKEMİZDEKİ TOPLAM SURİYELİ SAYISI *		3.583.43	
		4	
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ TOPLAM MEVCUDU		220.715	
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİNDE BULUNAN SURİYELİ SAYISI		214.737	
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİNDE BULUNAN IRAKLI SAYISI		5.978	
İL	GEÇİCİ BARINMA MERKEZİ TOPLAM MEVCUT	BARINMA TİPİ	GBM MEVCUDU
HATAY	Altınözü Konteyner kenti	2.056 Konteyner	8.303 Suriyeli
	Yayladağı Konteyner kenti	776 Konteyner 32 Betonarme Bölme	3.748 Suriyeli
	Apaydın Konteyner kenti	1.181 Konteyner	5.046 Suriyeli
	Güveççi Çadır kenti	824 Çadır	0 Suriyeli
GAZİANTEP	İslahiye Çadır kenti	1.552 Çadır	5.929 Suriyeli
	Karkamış Çadır kenti	1.578 Çadır	5.083 Suriyeli
	Nizip 1 Çadır kenti	1.873 Çadır	8.861 Suriyeli
	Nizip 2 Konteyner kenti	908 Konteyner	3.856 Suriyeli
ŞANLIURFA	Ceylanpınar Çadır kenti	4.972 Çadır	18.481 Suriyeli
	Akçakale Çadır kenti	6.461 Çadır	23.716 Suriyeli
	Harran Konteyner kenti	2.069 Konteyner	10.485 Suriyeli
	Suruç Çadır kenti	7.028 Çadır	19.821 Suriyeli
KİLİS	Öncüpınar Konteyner kenti	3.089 Konteyner	11.189 Suriyeli
	Elbeyli Beşiriye Konteyner kenti	3.586 Konteyner	11.992 Suriyeli
MARDİN	Midyat Çadır kenti	1.053 Çadır	2.621 Suriyeli
		1.269 Iraklı	3.890
KAHRAMANMARAŞ	Merkez Konteyner kenti	5.008 Konteyner	16.707 Suriyeli
		4.709 Iraklı	21.416
OSMANİYE	Cevdetiye Konteyner kenti	3.352 Konteyner	14.166 Suriyeli
ADİYAMAN	Merkez Çadır kenti	2.302 Çadır	8.806 Suriyeli
ADANA	Sarıçam Konteyner kenti	6.136 Konteyner	26.529 Suriyeli
MALATYA	Beydağı Konteyner kenti	1.977 Konteyner	9.398 Suriyeli
		27.675 Çadır ve Betonarme Bölme (94.587 kişi, %42,9)	Suriyeli
TOPLAM	30.138 Konteyner (126.128 kişi, %57,1)		214.737
	Toplam		Iraklı
	57.813		Toplam
220.715			

EĞİTİM HİZMETİ

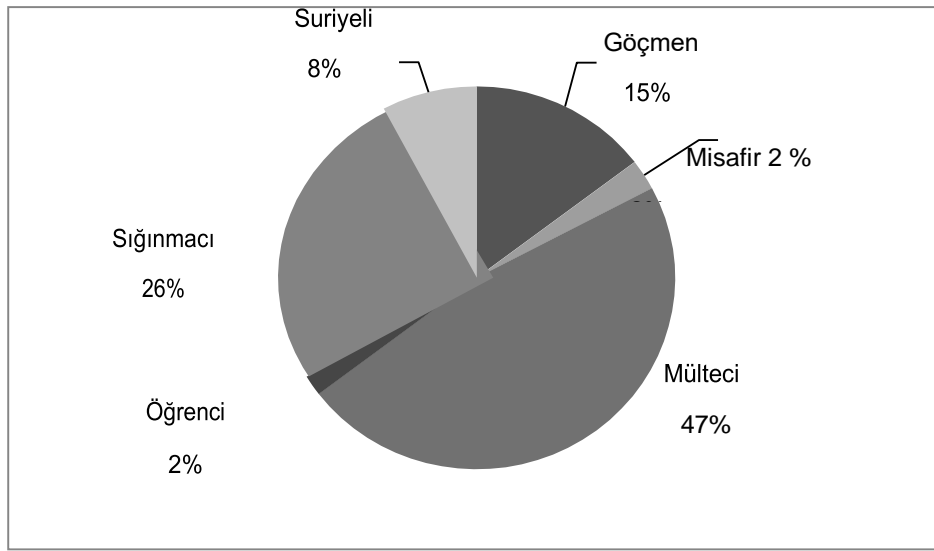
Öğrenci sayısı					Öğrencilerin sınıf seviyeleri				Yetişkin eğitimleri	
GBM	Devlet Okulları	Geçici Eğitim Merkezleri	Açık Okullar	Toplam	Okul Öncesi	İlkokul	Ortaokul	Lise ve diğer	Mesleki eğitim	Genel Eğitim
83.246	381.593	138.387	9.620	612.846	33.397	378.304	141.278	59.867	87.168	216.060

SAĞLIK HİZMETİ				Türkiye geneli sağlık hizmetleri verileri			
GBM'lerde çalışan sayısı							
Türk Doktor	Türk Sağlık Personeli	Suriyeli Doktor	Suriyeli Sağlık Personeli	Poliklinik	Hastanede Yatan	Doğum	Ameliyat
156	186	109	137	34.501.808	1.423.844	302.470	1.188.606

(* Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nden 04.06.2018 tarihinde alınan Suriyeli kayıtları temel alınmıştır.)

T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) 04.06.2018 tarihli verilerine göre, Ülkemizde toplam Suriyeli Sayısı, 3.583.434 olup, geçici barınma merkezleri sayısı, 220.715, geçici barınma merkezlerindeki Suriyeli sayısı, 214.737, geçici barınma merkezlerinde bulunan Iraklı sayısı, 5.978'dir.

Tablo1: Türkiye'deki Suriyeliler hakkında yürütülen bilimsel çalışmaların adlarına göre dağılımı (Selvin, 2016, s. 21).

Tablo1:'de görüldüğü gibi Türkiye'deki Suriyelilere uygun kamuoyunda bulunan adlandırma "mülteci" kullanımı ön sıradadır.

Türkiye'deki Suriyelileri ele alan bilimsel anlatımlarda karşılaşılan başlıca konular şunlardır: çocuk, doğu, eğitim, göç, hukuki statü, İnsan hakları, kriz, sağlık hizmetleri, sınır, sivil toplum, siyaset, sosyal uyum, Suriyeli göçü, temsil, toplumsal kabul, travma, Türkiye, uyum/Entegrasyon ve yardım. Tabi ki bu konular dışında çeşitli konular işlenmiştir. Sıkça kullanılan kelimelerin, kelime sayacı sonucunda şu konular ortaya çıkmıştır: ekonomi, insani durum, kamp, komşu ülkeler, sorun, toplumsal çatışma, yerel, iş koşulları, kadın, kaygı, sosyal endişe, uluslararası kriz ve kent gibi konular sıkça arandığı tespit edilmiştir (Selvin, 2016, s. 21).

3. Şanlıurfa Hakkında Genel Bilgiler

Güneydoğu Anadolu Bölgesi içindeki özel konumu sebebiyle sürekli olarak iskâna uygun olan Urfa, 36-38 boylam dereceleri arasında olup, kuzeybatı ve güneyinde Fırat, doğusunda ise; yine Fırat'ın kollarından birisi olan Habur ırmağı ile sınırlandırılmıştır. Doğusunda Mardin, batısında Gaziantep, kuzeybatısında Adıyaman, kuzeyinde ise Diyarbakır ile çevrilmiştir. Güneyinde ise Suriye sınırı bulunmaktadır (Çelik, 2008, s. 1).

Bunların yanında Şanlıurfa, matematik konumu ve özel konumu itibariyle gerek geçmişte gerekse günümüzde önemli avantajlar sağlamasından dolayı önemli bir çekim alanı olmuştur (T.C. Şanlıurfa Valiliği, 81 İlde Kültür ve Şehir Şanlıurfa, 2017, s.19). Şanlıurfa, çok tanrılı inançların yanında pek çok peygamberi bağrından çıkarmış, birçok peygamberin uğrak yeri olmuştur.

Türkiye'nin en kalabalık dokuzuncu şehri olup, başlıca geçim kaynağı tarımdır. Bunun yanında, Şanlıurfa'nın sosyo-kültürel yapısı düşünüldüğünde, şehri ayrı bir paranteze almak gerekir. Şanlıurfa sahip olduğu tarih ve kültürel yapı ile dünyada eşine nadir rastlanır coğrafyalardan birisidir. Antik dönemlerden süregelen bir mitolojik/dini olguya ve kültürel birikime ev sahipliği yapan şehir 20. Yüzyılın sonlarında bambaşka bir keşif ile dünyanın dikkatini üzerine çekmiştir (Sarp, 2016, s. 84). Şanlıurfa sahip olduğu kültürel mirası ile önemli bir potansiyele sahiptir.

4. Suriyeli Göçü Bağlamında Şanlıurfa'nın Durumu

Suriye'de yaşanan iç savaşın Suriye dışında dolaylı olarak en çok etkilendiği yerler komşu ülkelerdir. Suriye'yi çevreleyen Lübnan, Ürdün, Türkiye ve Irak gibi ülkeler önemli derecede sığınmacı nüfusuyla karşı karşıya kalmışlardır. Bu ülkeler içinde en fazla sayıda sığınmacıyı ağırlayan ülke açık ara farkla Türkiye'dir. Türkiye'ye bakıldığında Suriyeli sığınmacıların iki şekilde ikamet ettikleri görülür. Birincisi, özellikle Suriye sınırındaki Hatay, Kilis, Mardin, Antep, Urfa ve Maraş gibi şehirlerde kurulan kamplardaki yerleşimlerdir. Bu kamplar şehirlerden uzağa kurulmakta ve burada yaşayan sığınmacılar, kent merkezindeki yerleşiklerle iletişim kurmadan kampların içinde geçici eğitim merkezleri, sağlık merkezi, Halk eğitim merkezleri gibi faaliyetlerde yer almıştır. İkincisi ve daha da önemlisi, şehir merkezindeki yerleşimlerdir. Bu anlamda, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yılda iki defa yayınlanan 2017 yılı verilerine göre, sayıları 3 milyon 400 bini aşan sığınmacıların büyük çoğunluğu (%93) kamplar haricinde, merkezlerde yaşamaktadır (Ekinci ve Diğerleri, 2018: s. 141).

İnsan hareketliliği meselesine Şanlıurfa ili üzerinden bakacak olursak; Şanlıurfa, Suriyeli göçmenlerin yoğun olarak yaşadıkları şehirlerden biridir. Bu anlamda Türkiye'deki diğer şehirlerle kıyaslandığında Şanlıurfa, bir sınır komşusu olarak Suriye'de yaşanan iç savaştan en fazla etkilenen şehirlerden birisidir. Suriye'deki iç savaşın devam etmesiyle birlikte, bu etki giderek daha da kalıcı hale gelmiştir. Urfa'ya gelen Suriyelilerin büyük bölümü herhangi bir mesleği olmayan, eğitim seviyesi düşük kimselerden oluşmaktadır. Sığınmacıların büyük çoğunluğu ilkökul veya altı bir eğitime sahiptir. Bu eğitimsiz iş gücü hem ücret miktarını düşürmekte hem de iş gücü açısından önemli bir rekabete sebep olmaktadır (Karasu, 2016, s. 1012). Bu anlamda, eğitim Suriye savaşından sonra en çok yara alan konulardan biridir.

Bu durum, Şanlıurfa'daki alt gelirli insanlar için ciddi bir problem yaratmaktadır. Suriyeli göçmenler Şanlıurfa'da yaşadıkları problemler arasında işsizlik, dil bilmeme, sosyal ve kültürel farklılıklar ve emek sömürüsü yer almaktadır. Suriyeliler kendilerine yönelik

toplumsal dışlanmadan şikâyetçi değiller. Sığınmacıların %87,5'i Türkiye'de bulunmaktan memnundur. Şanlıurfalıların büyük çoğunluğu Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye gelmesini olumlu bulmuşlardır. Fakat artan kira fiyatları, işsizliğin yaygınlaşması, hizmet yükünün artışı, ahlaki değerlerin kötüleşmesi, toplumsal düzenin bozulması ve benzeri konularda birtakım tereddütler yaşamaktadırlar (Karasu, 2016, s. 1012). Bu çalışmanın konusunu ise Nisan 2011'den bu yana Suriye'deki savaş ortamı nedeniyle Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Suriyelilerin Türkiye'ye göç nedenleri, emek piyasasındaki konumları ve yerleştikleri Şanlıurfa ili kapsamında meydana getirdikleri değişimlere yer vermiştir.

Suriye'de ne Esad rejiminden ne de silahlı muhaliflerden yana olan, savaşa karşı bir tutum sergileyen sivil halk, çatışmaların artmasıyla birlikte göç etmek zorunda bırakılmışlardır. Türkiye'nin Suriye'deki iç savaştan kaçanlara açık kapı politikası uygulayacağını bildirmesiyle birlikte yüzbinlerce insan 911 kilometrelik sınır üzerinden Cilvegözü, Öncüpınar, Mürşidpınar, Karkamış sınır kapılarında Şanlıurfa, Gaziantep, Mardin ve Hatay gibi şehirlere akın etmeye başladı (Güreş, 2016, s. 66).

Tarih boyunca mazlum milletlerin koruyucusu olan Türkiye, kendi ülkelerindeki totaliter rejimlerden veya savaş ortamlarından kaçarak kendisine sığınan tüm halkların, kitlesel göçlerin hedefi durumundadır. Bu yönüyle de 2011 yılında Suriye'de meydana gelen gelişmelere bağlı olarak Türkiye tarihin en büyük toplu göçüne sahne olmuştur (Harunoğulları, 2018: s. 197).

Kuvvet Lordoğlu'nun *Suriyeli Göçmenlerin Emek Piyasasındaki Konumu: Hatay, Kilis Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin Örnekleri* adlı çalışmasına göre, Gaziantep'ten sonra bölgenin en büyük ili olan Şanlıurfa, bölgede en fazla Suriyeli göçmeni barındıran şehirdir. Şanlıurfa'da pamuk toplama işinde çalışan Suriyeli göçmenler bölgedeki tarım işçiliğini daha da ucuzlatmaktadır. Günlük ücretin 20-30 TL olması tarla sahipleri açısından cazip bir durum oluşturmaktadır. Şanlıurfa etnik köken itibarıyla Kürtlerin ve Arapların yoğunlukta olduğu bir şehirdir. Bu yüzden Suriye'den gelen göçmenlerle dil ve kültür sorunu yaşamadan bir arada yaşamlarını mümkün kılmıştır. Gaziantep'te yaşanan birtakım olayların sonucunda Suriyeli göçmenlerin kamplara yerleştirilmesiyle sonuçlanan olayların Şanlıurfa'da yaşamaması, etnik aidiyetlik ve yakınlığın etkisi büyüktür. Bu bağlamda kültürel yakınlık, aşiret ilişkileri ve dini değerlerin önem taşıması göçmenlerle yaşanması muhtemel olayları azaltmaktadır. Ayrıca Gaziantep halkının Suriyeli göçmenlere yaklaşımı faydacı bir metropol refleksi şeklinde iken, Şanlıurfa halkı ise "Ensar" geleneği çerçevesinde daha yardımcı bir şekilde yaklaşmıştır (Lordoğlu, 2016, s. 73).

Türkiye'deki Suriyelilerin durumuna bakıldığında, her şeyden önce bir sosyal uyum problemi vardır. Sığınmacılarla yerel halk arasındaki yaşam tarzlarından kaynaklanan sorunlar en önemli tepkilerden birisidir. Bunların yanında çok eşliliğin ortaya çıkması, buna ilaveten boşanmaların artması, kadın ve çocuk istismarların yaşanması, çarpık yapılaşma ile ortaya çıkan toplumsal etkiler arasında sayılabilir (Orsam Raporu, 2015, s. 16).

Şehir merkezlerinde yaşayan Suriyeli mülteciler, düşük kira ödemek için genellikle kenar mahalleleri tercih etmektedir. Olumsuz koşullardaki bu evlerde birkaç aile birlikte kalmaktadır. Bu durum çarpık yapılaşmaya ve gecekondulaşmayı teşvik etmektedir. Yerel halk gelir beklentisiyle evlerinin üstüne kaçak yapılar inşa etmektedir. (Orsam Raporu, 2015, s. 16-17).

5. Türkiye Örneğinde Uluslararası Göç Hareketleri

Türkiye hem ulusal hem de uluslararası boyutta çeşitli göç olaylarının merkezi olan ülkelerden biri durumundadır. Ulusal boyutta göç hareketleri, 1980'lerden sonra ciddi bir şekilde artan terör olaylarının etkisiyle doğudan batıya doğru, uluslararası boyuttaki göç hareketi ise, 1950'li ve 1960'lı yıllarda Almanya'nın iş gücü açığını karşılamak için doğudan batıya doğru gerçekleşmiştir. Bu anlamda 1960'lı yıllardan sonra başta Almanya olmak üzere Batı Avrupa ülkelerine doğru göç hareketi yaşayan Türkiye'nin, bugün nüfusunun yaklaşık %6'sı dünyanın değişik ülkelerinde yerleşmiş bulunmaktadır. Fakat 1990 yıllarında itibaren küreselleşmenin hız kazanmasıyla Türkiye'nin de Batı ülkelerinden göç almaya başladığı görülmektedir. Bu ülkelerin başında İngiltere, Almanya ve Kuzey Avrupa ülkeleri yer almaktadır (Aksoy, 2012, s. 296).

Antony Giddens'in göre, herkes yerel bir hayat sürdürür ve bedeninin kısıtlamaları bütün bireylerin her an belirli zaman ve mekânlarda bağlamsal olarak konumlanmasını sağlar. Fakat mekânla ilgili dönüşümler ve uzayın yerel etkinliklere davetsizce girişi, dolaylı deneyimin merkezi konumuyla birleşerek, dünyanın mahiyetini temelden değiştirir. Bu değişim hem bireyin olgusal dünyası seviyesinde hem de kolektif toplumsal hayat içinde yer alır. Herkes yerel bir hayat sürdürse de olgusal dünyalar çoğunlukla gerçekte küreseldir (Giddens, 2010, s. 236). Giddens'in deyişiyle insanlar her ne kadar yerel bir hayat sürdürme eğilimde olsalar da aslında çoğunlukla yaşadıkları hayat küreseldir.

Bu noktada, Küreselleşmenin tüm dünyayı etkisi altına alması, ülkeler arasında siyasal, sosyal ve ekonomik ilişkilerin akışına hız kazanmıştır. Bu süreçte küreselleşmenin hızına hız katan kitle iletişim ağlarının etkisi göz ardı edilemez. Medya, toplumun gören gözü, düşünen beyni, duyan kulağı olmuştur (Tazefidan, 2015: 362). Bu anlamda, medyanın kamuoyu oluşturması açısından etkin bir güce sahiptir.

Geçmiş şimdiki zamana taşıyan Marshall McLuhan'ın ünlü *Global Köy* kitabında da belirtildiği gibi küreselleşmenin etkisiyle dünyanın adeta küresel bir köy haline geldiğini ve değişimin çok hızlı gerçekleştiğini vurgular. Marshall McLuhan'a göre, değişim jet hızıyla giderken dikiz aynaları işe yaramaz hale gelmiştir. Bu yüzden kişi gelecekle baş etmenin bir yolunu bulmak zorundadır (Tazefidan, 2015, s. 362). Kısacası küreselleşme bir taraftan toplumlar arasındaki sınırları yok ederken, diğer taraftan yeni sınırlar oluşturmaktadır. Farklı kültürlerden gelen insanlar arasındaki sınırların ortadan kalkması kültürlerin birbirleriyle kaynaşmasına imkân tanınmasının yanında, aynı zamanda birtakım çatışmaları da beraberinde getirmektedir.

6. Suriye'den Türkiye'ye Yapılan Göç'ün Sosyolojik Açılımı

6.1. Max Weber'in İdeal Tip Kavramlarının Göç Bağlamında Değerlendirilmesi

Max Weber otorite tiplerini açıklamak için meşruiyet kavramını ölçüt alır. Ona göre, Geleneksel, Karizmatik ve Yasal olmak üzere meşruiyet tipi vardır.

- *Otoriter Liderlik ve Geleneksel Otorite:* Max Webere göre, geleneksel toplumlarda genellikle otoriter liderlik ön plana çıkar. Weber'e göre böyle toplumlarda kanunlara değil, geleneklerin tayin ettiği efendilere uyma ön plandadır (Aslantürk, 2001, s. 176).
- *Karizma ve Karizmatik Liderlik:* Karizma kelimesi Weber tarafından sosyolojiye kazandırılmıştır. Bu anlamda kavram, sosyolojik olmaktan çok psikolojiktir. Karizma sahibi kişiler istese de istemese de toplum tarafından kabul görürler. Bazı kişiler kendi kendilerine büyüleyici özellik atfederek etrafında birtakım kişiler toplayarak bir grup oluştururlar.
- *Demokratik Liderlik ve Yasal Otorite:* Demokratik liderlikte otoritenin paylaşımı vardır. Weber'e göre, en akılcı otorite tipi yasal otoritedir. Burada akılcı kurallara itaat ve hukuk önünde eşitlik vardır (Aslantürk, 2001, s. 179-180).

Max Weber'in ideal tip kavramlarında yola çıkarak Suriye'deki iç savaş sonucunda meydana gelen göç hareketlerine bakıldığında Beşar Esad tarafından uygulanan geleneksel otorite vardır. Çünkü hiçbir akıl ve mantığa sığmayan, akılcı kurallara uygun olmayan tutum sergilenmiştir. Burada herhangi bir kanunla düzenlenen usullere göre, Beşar Esad lider seçilmemiştir. Weber'in otoriter liderlikte değindiği gibi Beşar Esad gücünü elinde tutmak için sürekli kendi toplumuna şiddet uygulamıştır. Ayrıca Otoriter liderlikte olduğu gibi bütün plan ve programları kendileri yaparlar. Kendi siyasetlerini kendileri belirlerler. Ayrıca en son makam otoriter kişilerin elindedir mükâfat ve cezaları onlar verirler. Ayrıca kendisini karizmatik lider olarak gören Beşar Esad, taşıdığı amaç çerçevesinde kendisine itaat ve yandaş istemiştir. Bu duruma tepki gösterenlere karşı şiddet uygulamıştır. Hatta kendi halkını dış güçlerin verdiği destekle yerinden etmeye zorlamıştır. Birçok kişinin de ölümüne sebep olmuştur.

6.2. Pierre Bourdieu'nun Habitus Kavramının Göç Ekseninde Değerlendirilmesi

Pierre Bourdieu'ya göre habitus, bireylerin sosyalleştikleri süre içinde çocuklukta ilköğretim, yetişkinlikte ortaöğretim, az çok bilinçsiz bir şekilde içselleştirilmiş ve benimsenmiş olduğu, nasıl değerlendirileceğine dair ve nasıl davranılacağına dair şablonlardan meydan gelir (Jourdain ve N. Sidone, 2016, s. 44).

Habitus, aynı zamanda bireylerin toplumsal dünyayı algıladığı zihinsel yapıları ve Aristo'nun bedensel heksis'ine atıfta bulunan bedensel ifadeler üzerinde de durur. Bourdieu'ya göre, Habituslar, herkesin yaşam koşullarına ve izledikleri toplumsal yola göre şekil alır. Bu anlamda aynı sosyoekonomik statüye sahip bir grup insanın hayat şartları aynı ise, bu kimseler hemen hemen aynı habitusa sahiptirler. Bourdieu bu durumu sınıfsal habitus bağlamında değerlendirmesine imkân sağlar. Örneğin, işçi habitusu, ya da burjuva habitusu

bu durumu en iyi açıklar. Ancak herkesin bireysel olarak çizdiği yol ve sınıf içerisinde belirli bir konumu olduğu için Habitus'un bireysel bir boyutu da vardır (Jourdain ve N. Sıdone, 2016, s. 45). Bourdieu'nun bahsettiği Habitus, kavramını 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı sonucunda Türkiye'ye sığınan mülteciler bağlamında ele aldığımızda, Suriyelilerin öncelik olarak Türkiye'ye sığınmalarında temel unsur iki ülkenin inanç ortaklığıdır. Bu anlamda, inanç bir toplumu bir arada tutan adeta çimento görevini görmektedir. Toplumların bir araya gelmesi hiçbir zaman tesadüfi olmamıştır. Toplumları bir arada tutan birtakım semboller, inançlar, değerler vardır. Bu bağlamda Suriyelilerin ülkemizle aynı inanca sahip olması, ülkemize sığınan mültecilerin uyum konusunda zorluk yaşamamalarına neden olmuştur.

Bourdieu, Habitus kavramında da belirttiği gibi her bireyin dünyayı algılama biçimi farklıdır. Buna paralel olarak nasıl davranacağı da farklıdır. Bu yüzden coğrafyanın verdiği farklılıklardan dolayı elbette insanların tıpa tıp birbiriyle aynı davranışta bulunmaları imkânsızdır. Bireyin içerisinde bulunduğu coğrafya, sosyo-kültürel yapısı onun habitusunu oluşturur. Dolayısıyla Suriye'de yaşamın büyük bir kısmını geçiren fertler Türkiye'ye göç etmeleri sonucunda birtakım sorunlarla karşı karşıya kalmaları kaçınılmaz bir durumdur. Özellikle Türkiye'de nüfus yoğunluğu bağlamında en çok Suriyeliler Şanlıurfa'da bulunmaktadır. Bu durum tesadüfi değildir. Toplumların sosyo-kültürel özelliklerinin birbirine yakın olması, onların bir arada yaşamalarında önemli yer teşkil eder.

6.3.İbni Haldun'un Asabiyet Kavramının Göç Ekseninde Değerlendirilmesi

Tarihsel süreç içerisinde devletler neden yükselir ve düşer? Neden bazı toplumlar daha başarılı bir siyasi ve sosyal yapı geliştirirken diğerleri bu konuda yetersiz kalır? Bu anlamda her siyasi yapı er ya da geç yok olmaya mahkûm mudur? Bu tür siyasi yapıya hayat veren temel dinamik nedir? Gibi sorulara geçmişten günümüze hep cevap aranılmıştır (Kayapınar, 2006, s. 83-84).

Mukaddime adlı eserinde İbn Haldun, insanın toplumsal bir varlık olduğunu ifade etmiş ve teorisini bu sosyal gerçeklik üzerinde temellendirmiştir. İbn Haldun'a göre, İnsanın yaşamını sürdürebilmesi için yardımlaşmaya, tehlikeli bir duruma karşı iş birliği yapmaya, ekonomik ve sosyal problemleri çözebilmek için iş bölümüne dayanan bir asabiyete ihtiyaç duymaktadır. Bu bağlamda toplumsal hayatın kaçınılmaz bir gerçeklik olduğunu, toplum denen bir gerçekliğin olduğunu altını çizmiştir (Ateş ve Utkan, 2017, s. 223). İbn Haldun'a göre bedevi umrandan (Uygurluktan) hadari umran'a geçişi sağlayan temel etken asabiyettir. Asabiyetin temel hedefi mülk olduğu için asabiyet mülke doğru ilerler. İbni Halduna göre, göç eden asabiyet ilerler, gelişir ve medenileşir (Ateş ve Utkan, 2017, s. 229). İnsanoğlu bir arada yaşamak zorundadır. Bu anlamda umran bir arada yaşamayı hedefler. İbn Haldun asabiyeti sadece nesep birliğinden geldiğini ifade eder. Akrabalık insanın tabiatında olan bir şeydir. İnsanın akrabalarından birinin başına kötü bir şey geldiğinde yüreğinde hissettiği üzüntü ve onun yardımına koşma isteği asabiyet bağının açık bir göstergesidir. Bu gösteriyor ki: Asabiyetin, akrabalık bağının yakın ve uzak olmasına göre farklılık gösterir. Eğer aradaki kan bağı yakın ise o kişiye veya kişilere gösterilen yakınlık ve yardım etme isteği daha kuvvetli

olur. Bu anlamda kişinin akrabaları için duyduğu yakınlık hissi, kendi ailesinden başlayarak suya atılan bir taşın oluşturduğu halkalar gibi uzaklaştıkça yoğunluğunu ve işlevini kaybeder (Kayapınar, 2006, s. 89).

Bu anlamda İbn Haldun'un bahsettiği asabiyet kavramını Suriye'deki iç savaş sonucunda Türkiye'ye sığınan sığınmacılar bağlamında Urfa özelinde ele aldığımızda: Geçmişten bu yana Suriye ile Urfa arasında bir akrabalık ilişkisinin olduğu açıktır. Göç ile birlikte akrabalık ve aşiret asabiyetinin nasıl işlediğini, nasıl değişip dönüştüğünün, Suriyeli mülteciler, Urfa'da kabul görmelerinin göstergesi akrabalık ilişkilerinin dışında din ve vicdan/ insani değerler ile de yardımlaşma ve dayanışmadan yararlanmışlar ve kabul görmüşlerdir. Bu yüzden de Suriyeli sığınmacılar gerek akrabalık asabiyetinden ve gerekse Türkiye'yi sığınacak güvenli bir coğrafya olarak gördükleri için ülkemize yerleşmeyi seçmişlerdir. İbn Haldun'un asabiyet kavramı, toplulukları bir arada tutan, yardımlaşma ve dayanışmayı sağlayan bir çimento işlevi görmektedir. Bu manada Suriyeli sığınmacıların başta Urfa'ya yerleşmelerinin sebebi, kendi akrabalarının burada yaşamalarıdır.

Büyük tarih felsefecisi olan İbn Haldun, XV. Yüzyılda kaleme aldığı "Mukkadime" adlı eserinde Hz. Ömer'den naklettiği şu düşünceye dikkatimizi çekiyordu: "Soyunuzu öğrenin ve asılları sorulduğunda 'şu ya da bu köyden geldim' diye cevap veren Mezopotamyalı Nabatılar gibi olmayın" Kur'an, "Biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık, hem de sizi şaab şaab, kabile kabile yaptık ki tanışasınız" mesajını veriyordu. İbn Haldun'a göre, tarihi yapan ve güçlü bir varlık alanı olarak orta çıkan unsur asabiye (aidiyetlik) duygusudur. İbn Haldun'a göre, bir toplum benliğini temsil eden aidiyetlik duygusunu yitirdiği zaman tarih sahnesinden silinir gider yok olur (Tazefidan, 2017, s. 15). Bu anlamda, aidiyetlik kişinin kimliğini oluşturur.

Sonuç ve Değerlendirme

Göç konusu tarihin hemen hemen her döneminde karşılaşılan bir olgudur. Özellikle ülkemiz açısından bakıldığında gerek bulunduğu coğrafi konumu itibariyle gerekse de kavşak noktasında olmasının verdiği avantajlar sayesinde bir çekim merkezi haline gelmiştir. Özellikle son zamanlarda Suriye'de yaşanan iç savaşlardan dolayı dünyanın geneline yönelik yoğun bir göç hareketi yaşanmıştır. Bu durumu kimi devletler bir avantaj olarak görürken kimi devler de tehdit algısı olarak değerlendirmişlerdir. Bu tehdit durumu devletlerin kendi sınırlarına duvar örmesine sebep olmuştur.

Göç konusunun uzun bir aradan sonra Suriye olaylarıyla gündeme gelmesi, devletleri tedirgin etmiştir. Bu bakımdan günümüzde hala devam eden ve çoğu ölümle sonuçlanan düzensiz yasa dışı göçler, bazı ülkelerin bu konuda katı tutumlar sergilemesine yol açmıştır. Ancak günümüzde savaş, çatışma ve benzeri nedenlerle başka ülkelere sığınan insanların hakları da hem ulusal hem de küresel düzeyde bazı hukuksal düzenlemelerle güvence altına alınmıştır. T.C. Başbakanlık Afet ve Acil durum Yönetimi Başkanlığının (AFAD), açıkladığı 04.06.2018 tarihli rapora göre, ülkemizdeki toplam Suriyeli Sayısı 3.583.434 olarak tespit edilmiştir. Geçici barınma merkezlerin toplam sayısı 220.737'dir. Geçici barınma merkezlerinde bulunan Suriyelilerin sayısı ise 214. 737'dir. Tüm bu verilerin toplamına

bakıldığında gerçekleşen bu göç akımı sonucunda ülkemize çok önemli insani sorumlulukları da beraberinde getirmiştir. Tarihsel bir olgu olan göç, Türkiye'yi uzun süre doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Özellikle son 4-5 yıldır güney sınırdaki Suriye ve Irak'ta meydana gelen iç savaş nedeniyle yoğun bir şekilde iltica talebiyle karşı karşıya kalınmıştır. Suriye ile sınır komşusu olan Şanlıurfa'ya yoğun bir göç hareketi vardır. Gerek Suriyelilerin Şanlıurfa'daki akrabalık ilişkilerinden dolayı gerekse de sınırda bulması hasebiyle Şanlıurfa, Suriyeliler için önemli bir sığınma konumundadır. Şanlıurfa'da AFAD'ın yaptığı çalışmalara göre Suriyelilerin bulunduğu barınma merkezlerindeki mülteci sayısı 97.925 olarak 31.04.2018 tarihli raporda tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde Göç'ün tarihçesinde değinildiği gibi, Tarihsel bağlamda Türkiye'nin karşılaştığı göç türlerine bakıldığında Osmanlıdan beri Türkiye'nin maruz kaldığı göç türü uluslararası korumaya muhtaç mülteci ve sığınmacı gruplardan oluşmaktadır. Günümüzde de Suriyelilere kapımızı açmamız tarihsel bir geçmişimize dayanmaktadır. Bu duruma ise Osmanlı'nın büyük devletlerden olması ve Türkiye'nin jeopolitik bir coğrafyada yer almasıdır. Bunun yanında göç edenlerle yakın dinsel, siyasal ve kültürel bağlara sahip olması ve benzeri koşullar göç eden ülkelerde yaşanan çeşitli sorunların da büyük etkisi vardır.

Bu çalışma, temelde sekiz başlıkta ele alınmıştır. Birinci başlıkta göç ve göçmenlik kavramlarına açıklık getirilmiştir. İkinci başlıkta 2011 yılında meydana gelen göç dalgasının genel bir tarihçesine değinilmiştir. Üçüncü başlıkta ise, Şanlıurfa hakkında genel bilgiler verilmiştir. Dördüncü başlıkta ise, Suriye Göçü bağlamında Şanlıurfa'nın genel durumuna değinilmiştir. Beşinci başlıkta ise, Türkiye ölçeğinde uluslararası göç hareketlerine değinilmiştir. Altıncı başlıkta ise, Suriye'den Türkiye'ye yapılan göç'ün sosyolojik açımlarına değinilmiştir. Devamında Max Weber'in İdeal tip kavramının göç ekseninde değerlendirilmesi yapılmıştır. Burada Weber'in ideal tipleri ekseninde Suriye'deki otorite ve iç savaş çekişmeleri sonucunda yaşanan göç olgusuna genel bir değerlendirmede bulunulmuştur. Yedinci başlıkta ise, Pierre Bourdieu'nun Habitus kavramının göç ekseninde değerlendirilmesi yapılmıştır. Sekizinci başlıkta ise, İbni Haldun'un Asabiyet Kavramının Göç Ekseninde Değerlendirilmesi yapılmıştır.

Ayrıca bu çalışmayı göç teorileri bağlamında değerlendirdiğimizde, İtme-Çekme Teorisi ve İlişkiler Ağı (Network) Teorilerine daha yakın olduğu görülmüştür. Çünkü İlişkiler ağı teorisine göre, bir yerleşim yerine önceden göç etmiş olanlarla sonradan göç etmiş olanlar arasında kurulan etnik, dinsel, hemşerilik ve dostluk temelinde geliştirilen ilişkilere dayanır. Bu yüzden Şanlıurfa ile Suriyeliler arasındaki akrabalık ilişkileri buna örnektir. İtme-Çekme Teorisine bakıldığında ise, gelişmiş ticari ve sanayi bölgelerinin birer cazibe merkezi olması ve yoğun bir şekilde kırsaldan şehirlere göç hareketlerinin olması çekici ve itici faktörler hakkında ipucu vermektedir. Suriye'deki iç savaştan dolayı Türkiye'yi daha güvenli bulması İtme-Çekme teorisinin bir göstergesidir.

Kaynakça

- Afad, (2017), Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Ankara.
- Aksoy, Zeynep, (2001), Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Derneği, The Journal of International Social Research, Cilt:5 Sayı: 20, Volume: 5, Issue: 20, Kış 2012, Winter 2012, www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581.
- Arslantürk, Zeki, (2001), Sosyoloji, Kavramlar- Kurumlar Süreçler- Teoriler, Çamlıca Yayınları, İstanbul.
- Ateş, Ferhat ve Utkan, Tuncer, İbn Halduna Göre Toplum ve Şehir (Society and City According to İbn Khaldun, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research Cilt: 10 Sayı: 53 Volume: 10 Issue: 53 www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581 <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20175334115>,
- Çelik, Bahattin, (2008), Arkeolojide Urfa (Arkeolojik Araştırmalar Işığında Urfa), Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, İstanbul.
- Ekinci, Yusuf ve Diğerleri, (2018), "Yabancılık ve Marjinalite Bağlamında Suriyeli Sığınmacılar: Antep-Kilis Örneği" **Beklenmeyen Misafirler Suriyeli Sığınmacılar Penceresinden Türkiye Toplumunun Geleceği**, (Derleyen: Bilhan Kartal ve Ural Manço), Tansnational Press London.
- Erdem, Canan, (2017), Türkiye'ye Göç Eden Suriyeli Gençlerin Gelecek Beklentileri: Malatya Örneği, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya.
- Giddens, Anthony, (2010), Modernite ve Bireysel Kimlik Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum, Say Yayınları, İstanbul.
- Güreş, Murat, (2016), "Bir Mendil Niye Kanar?" Saha, Göçmenlerin Aynasında Türkiye, Helsinki Yurttaşlar Derneği, Sayı:2, ISSN 2149-7885 İstanbul.
- Harunoğulları, Muazzez (2018), "Suriyeli Kadın Sığınmacıların Perspektifinden Zorunlu Göç" **Beklenmeyen Misafirler Suriyeli Sığınmacılar Penceresinden Türkiye Toplumunun Geleceği**, (Derleyen: Bilhan Kartal ve Ural Manço), Tansnational Press London.
- İkgv İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, (2015), Türkiye'de Göçmen Olmak Göçmen İşçiler Araştırması, (Yayına Hazırlayanlar: S.E. Tuba Dünder- Elif Özer), İstanbul.
- Jourdan, Anne ve N. Sidone, (2016), Pierre Bourdieu'nün Kuramı ve Sosyolojik Kullanımları, (Çeviren: Öykü Elitez), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Karasu, Arman Mithat, (2016), Şanlıurfa'da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.2, Isparta.
- Kayapınar, Akif, (2006), İbn Haldun'un Asabiyyet Kuramı: Siyaset Teorisinde Yeni Bir Açılım, *İslami Araştırmalar Dergisi İSAM*, Sayı:15, 83-114, İstanbul.
- Kazan, Burakcan, (2018), Orta Doğu'da Ulus-Devlet İnşası ve Arap Baharı Ne Kadar Başarılı Oldu Mısır, Suriye ve Tunus Örnekleriyle, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale.
- Koyuncu, Ahmet, (2006), "Nimet mi? Külfet mi? Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıları ve Göç Ekonomisi Üzerine Bir Derkenar" Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı, İstanbul.
- Lordoğlu, Kuvvet, (2016), Suriyeli Göçmenlerin Emek Piyasasındaki Konumu: Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin Örnekleri, Saha, Göçmenlerin Aynasında Türkiye, Helsinki Yurttaşlar Derneği, Sayı:2, ISSN 2149-7885, İstanbul.

- Marshall, Gordon, (2009), *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çeviren: Osman Akınbay ve Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Mcluhan, Marshall, (2001), *Global Köy 21. Yüzyılda Yeryüzü Yaşamında ve Medyada Meydana Gelecek Dönüşümler*, Skala Yayıncılık, (Çeviren: Bahar Öcal Düzgören), İstanbul.
- Orsam Raporu, (2015), *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*, ORSAM Raporu No: 195, ISBN: 978-605-4615-95-7, Ankara.
- Sarp, Çağatay, (2016), *Sosyo-Kültürel Bütünleşme Açısından Farklılıkların Bir Arada Yaşamasında Din Olgusunun Yeri Şanlıurfa İli Örneği*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Kırıkkale.
- Selvin, Erdem, (2016), "Göçün Bilimsel Anlatısı: Türkiye Akademiya'sının Suriyeli Mülteciler ile İmtihanı" Boğaziçi Üniversitesi Avrupa Çalışmaları Merkezi Öğrenci Formu (AÇMÖF) Bülteni Student Forum (CESF) Bulletin sayı: 5/Mayıs.
- T.C. Şanlıurfa Valiliği, (2017), *81 İilde Kültür ve Şehir Şanlıurfa*, İstanbul.
- Tazefidan, Kenan, (2016), "Küreselleşme Sürecinde Medya-Yönetim İlişkisi Türkiye Örneği", *Kültürlerarası İletişim Öğrenci Sempozyumu 15-16 Ekim 2015 Bildiriler Kitabı*, Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, Gümüşhane.
- Tazefidan, Kenan, (2017), *Türkiye'de Kültürel Değişmenin Göstergesi Olarak Batılılaşma: Ziya Gökalp ve Niyazi Berkes Örneği*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).